

UN RETAULE DEDICAT A LA FLAGEL·LACIÓ DE CRIST PER A LA PARRÒQUIA DE MÓRA D'EBRE (1741)

JOAN-HILARI MUÑOZ SEBASTIÀ

Secció d'Història Local del CERE

Historiador i catedràtic de l'IES Joaquín Bau, Tortosa

RESUM

En aquest article presentem la notícia documental (inèdita fins ara) d'un retaule dedicat a la flagel·lació de Crist, que anava destinat a una capella de l'església parroquial de Móra, i que fou contractat pels volts de l'any 1741 entre els marmessors d'un prevere beneficiat d'aquella parròquia i l'escultor Cristòfol Cros, de la ciutat de Tortosa.

INTRODUCCIÓ

L'església parroquial de Sant Joan Baptista de Móra d'Ebre ha tingut una llarga i agitada història, sobretot els darrers dos segles, ja que ha patit dos devastadors incendis que han malmès tant l'edifici, com el seu contingut artístic i documental: un, l'any 1837, provocat per les tropes liberals en el context de la Primera Guerra Carlina, i un segon l'estiu de l'any 1936, en el context revolucionari dels primers moments de la Guerra Civil dels anys 1936-1939.¹

Per tant, avui ens trobem davant un edifici religiós molt refet i transformat, que ha perdut gairebé la totalitat dels seus valors artístics antics i amb una mancança absoluta de materials d'arxiu locals per conèixer la seva història. Per tant, algunes troballes documentals com la que tot seguit comentarem ens permeten conèixer, ni que només sigui mitjançant el record escrit de la seva existència, la presència d'algunes obres d'art que ornaren l'interior del temple morenc en algun moment de la seva dilatada història.

Així, la localització en els fons de l'Arxiu Històric Diocesà de Tortosa² d'un rebut signat per l'escultor tortosí Cristòfol Cros, datat el dia 23 d'abril de l'any 1741 a favor dels marmessors testamentaris del prevere beneficiat mossèn Francesc Llobart, ens permet saber que aquell artista realitzà un retaule dedicat a l'assotament de Crist, el qual anava destinat a una de les capelles de

l'església parroquial de Sant Joan Baptista de Móra. Aquest retaule actualment no es conserva, ja que va deure desaparèixer entre les flames l'estiu de l'any 1837, quan el temple parroquial morenc, igual que bona part de la vila, va patir un seguit d'incendis provocats per les tropes liberals i va perdre, entre altres coses, la totalitat del seu mobiliari litúrgic.

UNA APROXIMACIÓ BIOGRÀFICA DE L'ESCUPTOR CRISTÒFOL CROS

Abans de parlar del retaule, pensem que cal donar almenys unes breus pinzellades de l'escultor Cristòfol Cros, un artífex actiu a la ciutat de Tortosa durant les dècades dels anys 30, 40 i 50 del segle XVIII, que sembla que era originari de l'Alcora, una vila situada al regne de València, a l'actual comarca de la Plana Baixa, i que va pertànyer a la diòcesi de Tortosa fins als anys 60 del segle XX.³

La primera feina documentada, fins ara, d'aquest artista és l'encàrrec, per part del canonge Pere Vidal, l'any 1731, d'un nou retaule (en substitució d'un altre del segle XVI, que fou regalat a l'ermita de la Mare de Déu de l'Aldea) per a la capella de Sant Pere de la catedral de Tortosa.⁴ Aquesta interessant obra es conserva parcialment, ja que s'ha perdut la imatge titular del sant, la qual fou destruïda durant la darrera guerra civil, però que coneixem gràcies a una vella fotografia (fig. 1). En la part conservada, es demostra que Cros posseïa un gran domini del llenguatge formal propi de l'escultura del barroc, detectable, per exemple, en la figura de la Immaculada, ubicada al capdamunt d'aquest retaule i que presenta un agitat moviment de la roba, molt característic de l'escultura d'aquell moment (fig. 2). Amb aquestes imatges podem fer-nos almenys una lleu idea de com podia ser el retaule de l'església de Móra.

L'any següent (a principis de l'any 1732) els canonges de la catedral li encarregaren una visura (inspecció tècnica) del retaule de sant Ruf, obrat pels escultors Isidre Espinalt i Serra-Rica i el seu fill homònim.⁵

Entre els anys 1729 i 1732, l'escultor Cros surt documentat com a membre de la Venerable Orde Tercera de Sant Francesc de la ciutat de Tortosa i, a més, sabem durant aquells anys va realitzar diversos treballs artístics "de limosna" (és a dir, gratuïts) per a l'església de Sant Francesc d'aquesta ciutat, vinculada directament a aquesta orde, com ara la policromia d'unes figures de Jesucrist o sant Josep, una sacra, o treballs de pintura al retaule major de l'esmentada església.⁶

L'any 1735 els canonges de la catedral de Tortosa li encarregaven unes reformes a les escultures de sant Jeroni i de sant Ambròs esculpides per Isidre Espinalt i Serra-Rica i el seu fill per al retaule de sant Agustí, de la mateixa seu, amb la conformitat dels autors, que foren els qui li pagaren la feina. En el cas de la imatge de sant Jeroni, el treball consistí a canviar l'església que el sant portava a la mà dreta a la mà esquerra, i en la de sant Ambròs, a adjuntar a l'estàtua una barba llarga.⁷

Fig. 1. Fotografia antiga del retaule de sant Pere de la catedral de Tortosa, fins ara l'únic retaule documentat i conservat de Cristòfol Cros (Arxiu Comarcal del Baix Ebre. Fons Gerard Vergés)

Fig. 2. Escultura de la Immaculada, situada al capdamunt del retaule de sant Pere de la catedral de Tortosa, que ens permet copsar la gran qualitat assolida per Cros en els seus treballs escultòrics (2007).

El 1741 cobrava, tal com tot seguit veurem, un rebut pels treballs realitzats en la construcció d'un retaule per a l'església parroquial de Móra d'Ebre.

El 1746 feia una rèplica de la Mare de Déu de l'Avellà per a la parròquia valenciana de Catí.⁸ I, finalment, el 1754 el municipi de Tortosa li pagava pels treballs de talla d'una figura de l'àngel Custodi (patró de la ciutat),⁹ la qual sembla correspondre a una escultura d'aquestes característiques que actualment es conserva a l'església del Seminari de Tortosa.¹⁰

També sabem que un pintor homònim al nostre escultor surt documentat com a pintor a la fàbrica de ceràmica decorada de l'Alcora fins l'any 1788, encara que desconeixem, de moment, el possible parentiu entre ambdós artistes que comparteixen nom i cognom.¹¹

EL RETAULE DEL CRIST LLIGAT A LA COLUMNA DE LA PARRÒQUIA DE MÓRA

El document localitzat (fig. 3), a causa de la seva pròpia natura (es tracta d'un simple rebut autògraf de l'escultor) no aporta gaires dades al voltant d'aquesta obra morenca de Cros, però sí que podem extreure algunes conclusions interessants sobre aquesta obra d'art fins ara desconeguda:

- En primer lloc, es diu que l'acord per obrar el retaule fou signat, en una data indeterminada, entre l'escultor i Pau Ferrer i Josep Torla, ambdós veïns de Móra i marmessors (executors testamentaris) d'un prevere beneficiat de la parròquia d'aquella vila anomenat Francesc Llobart, del qual desconexim de quin altar era titular.
- En segon lloc, es parla del preu fixat per la feina (650 lliures de moneda de plata valenciana), a les quals es van afegir deu lliures més "por dos ángeles se hisieron más de la contrata de dicho retablo". Aquesta quantitat de diners, prou important, demostra que aquest retaule devia ser d'unes dimensions prou respectables.¹²
- Finalment, se'ns diu el motiu titular del retaule, el "Santo Cristo a la columna", per la qual podem interpretar que es devia tractar d'un retaule dedicat a la flagel·lació, motiu ben conegut del cicle de la Passió de Jesucrist.

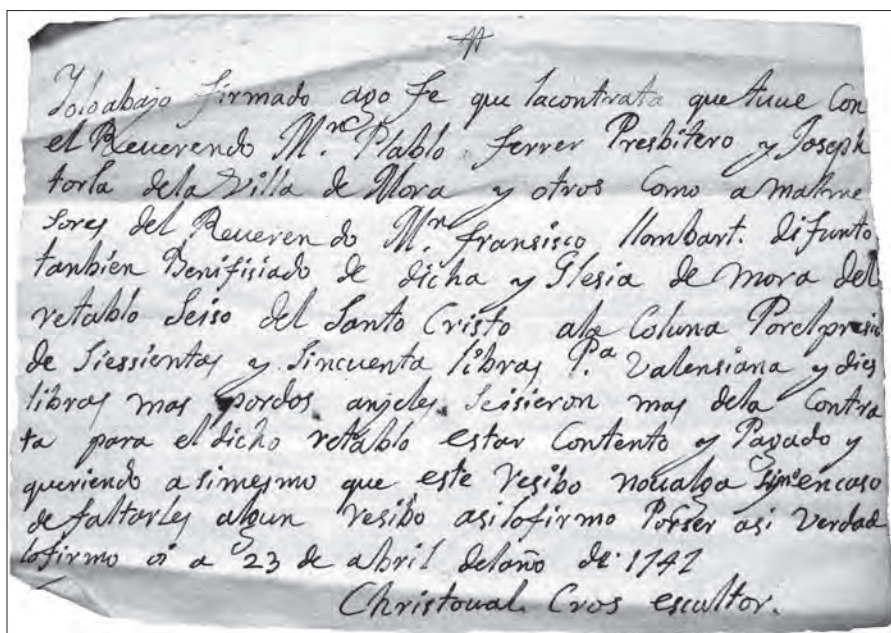

Fig. 3. Rebut signat per l'escultor Cristòfol Cros als marmessors del prevere beneficiat mossèn Francesc Llobart per a la construcció del retaule del Crist assotat per a la parròquia de Móra (AHDTo. Fotografia de l'autor)

Tot i que el rebut no especifiqui clarament a quin lloc o capella de la parròquia de Móra d'Ebre anava situat aquest retaule, podem pensar amb prou fonament que aquest moble litúrgic es degué situar en un dels murs laterals de la "Capella Nova" o del Santíssim, obra dels volts de l'any 1733 (si atenem la data gravada a la portalada principal de l'església de Móra, junt a la qual està situada) per dos motius: en primer terme, perquè d'aquesta manera el prevere Llombart podia ornar una part de la nova capella, sense un ús litúrgic anterior i, encara una dada més important, segons Artur Cot abans de l'any 1936 hi havia en aquell espai una imatge representant la flagel·lació de Crist, situada a la vora de l'altar major d'aquesta capella, possible record del retaule perdut durant l'incendi de 1837.¹³

NOTES

1. Artur Cot. *L'església parroquial de Sant Joan Baptista*. Móra d'Ebre: Ajuntament 1986.
2. Arxiu Històric Diocesà de Tortosa. *Documentació pendent de classificar*.
3. Joan Yeguas. "L'escultura d'època moderna". *Història de les Terres de l'Ebre*. Vol. V. *Art i Cultura*. Tortosa: Fundació Privada Il·lervània Futur i Universitat Rovira i Virgili 2010, 210.
4. Victòria Almuni i Josep Lluís. *Sancta Maria Dertosae. Catedral de Tortosa. Guia històrica i descriptiva*. Tortosa: Capítol de Canonges 2000, 74.
5. Joan-Hilari Muñoz i Joan Yeguas. "Els Espinalt de Sarral i els retaules de sant Ruf i sant Agustí de la catedral de Tortosa (segle XVIII)", *Aplec de Treballs* (Montblanc) 28 (2010), 164.
6. Ramon Vergés. *Espurnes de la llar* (4). Tortosa: Centre de Lectura de les Terres de l'Ebre 1995, 56.
7. Joan-Hilari Muñoz i Salvador-J. Rovira. *Art i artistes a Tortosa a l'època moderna*. Tortosa: Cooperativa Gràfica Dertosense 1999, 67.
8. Joan Yeguas. "L'escultura...", 210.
9. Joan-Hilari Muñoz i Salvador-J. Rovira. *Art...*, 67.
10. Carme Clemente. "El tractament de pèrdues en escultures policromes. Tres criteris de actuació". *De Restaura*, 6 (abril, 2010). Tortosa: Escola d'Art i Disseny de la Diputació a Tortosa, 10-11.
11. Joan Yeguas. "L'escultura...", 210.
12. És molt difícil comparar preus entre obres d'art, però, per fer-nos una idea, la part escultòrica i arquitectònica del retaule de les Ànimes de la catedral de Tortosa (obra contractada el juny de 1713 entre els canonges i l'escultor Antoni Ferrer) es valorà en 400 lliures, i aquest retaule, que encara es conserva, és certament de grans dimensions.
13. Artur Cot. *L'església...*, 205.